

BARKÓ Andrea & TÓTH Ágnes

Az SNI és BTMN tanulók integrált oktatása a szakképzésben – egy intézményi gyakorlat bemutatása

„Nem szabad a fiatalokat önnön visszhangjukká változtatni, fejleszteni kell képességeiket. Arra kell törekednünk, hogy megóvjuk őket a hibáktól, fel kell készíteni őket jövődő hivatásukra, azután – haladjanak a maguk útján.”

Voldemar Panso

Bevezető

Számtalan statisztikai kimutatás, tanulmány és a mindennapi pedagógiai tapasztalat is mutatja, hogy egyre magasabb a sajátos nevelési igényű (SNI) és a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő (BTMN) tanulók aránya Magyarországon és a világban. E gyermekek és fiatalok oktatása, sikeres életpályához segítése kihívásokat jelent a szakképzési intézmények számára is.

A szakképzési rendszer 2020. évi átalakítása emellett újabb és másfajta feladatokat ad a szakképzési intézményeknek és a rendszer többi szereplőjének (a duális partnereknek, pedagógiai szakszolgálatoknak, stb.), ami mindenkitől rugalmas alkalmazkodást kíván. A korábbi szokások újraértékelésére és újratervezésére, hatékony módszerekre, új stratégia kidolgozására van szükség ahhoz, hogy minden diák tanulási útja sikeres legyen.

Az alábbiakban annak a gyakorlatnak a bemutatására vállalkoztunk, amelyet egy szakképzési intézmény, a Kecskeméti Szakképzési Centrum Kandó Kálmán Technikuma alakított ki az SNI és BTMN tanulók sikeres integrálása érdekében.

Az intézmény bemutatása

A Kecskeméti SZC Kandó Kálmán Technikum több mint 50 éve áll a szakképzés szolgálatában. Az iskola múltjához, a térségben kialakult elfogadottságához méltóan biztosítja a szakmai oktatást a kecskeméti és Kecskemét környéki tanulók számára.

Nappali rendszerben

- technikumi,
- szakképző iskolai,
- szakgimnáziumi,
- orientációs évfolyamon folytatunk képzést.

Az alábbi hat ágazatban folyik oktatás az intézményben:

- fa- és bútorigar,
- elektronika-elektrotechnika,
- kreatív,
- gépészet,
- specializált gép- és járműgyártás,
- informatika és távközlés.

Az iskola célja, hogy a szakmai oktatás során biztos szakmai alaptudást adjon, mindeközben olyan kulcskompetenciákat fejlesszen, amelyek birtokában a tanulók felnőttként is képesek lesznek a szakmai fejlődésre, az önálló vagy munkahelyi környezetben történő tanulásra. További célunk a tanulók felkészítése a szakirányú továbbtanulásra. A negyedik ipari forradalom hatására az új, elvárt készségek, kompetenciák megjelennek a képzési tartalmakban is. A szakmai oktatás során különös hangsúlyt fektetünk a korszerű ismeretek biztosítására, a kompetenciafejlesztésre, a Nemzeti Alaptantervben és a kerettantervekben megfogalmazott kulcskompetenciák erősítésére, valamint a szakképzéshez kapcsolódó képzési és kimeneti követelményekben és a programtervekben megfogalmazott elvárások elmélyítésére.

Fontos számunkra, hogy a sajátos nevelési igényű – mozgásszervi fogyatékos, hallásszervi fogyatékos, beszéd fogyatékos, autizmus spektrumzavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő, súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral küzdő – tanulók számára is elérhetővé váljon a szakmai oktatás. Ezen sajátos pedagógiai munka során a nevelés, oktatás, képzés komplexitása kiemelt pedagógiai célunk. Különös figyelmet fordítunk az atipikus fejlődésű, beilleszkedési, magatartási, tanulási nehézséggel küzdő, valamint a lemorzsolódással veszélyeztetett tanulók fejlesztésére. Munkánk során törekszünk arra, hogy tanulóinkat a másság és a másik elfogadására neveljük, a szociális kompetenciájukat, érzékenységüket, empátiájukat növeljük az együttműködésre való nevelés folyamatában.

Iskolánk jelenlegi tanulólétszáma 1182 fő, ebből 100 tanuló sajátos nevelési igényű, 59 tanuló küzd beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel. Oktatói létszámunk 123 fő, 1 fő főállású, 2 fő óraadó gyógypedagógus, 2 fő fejlesztőpedagógus, 1 szociális segítő, 1 mentálhigiénés szakember, 1 védőnő valamint 3 gyógytestnevelő segíti a tanulókat, valamint az oktatók munkáját.

Első találkozás az SNI, BTMN tanulókkal

Pályaválasztási kiállítás, nyílt napok

Iskolánkban különös hangsúlyt fektetünk a pályaválasztási tevékenységre. Ennek keretében több programot is szervezünk, melyre leendő tanulóinkat, valamint szüleiket is várjuk. Ezeken az eseményeken gyakran keresnek meg bennünket szülők azzal a kérdéssel, hogy sajátos nevelési igényű, vagy beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermeküket felvesszük-e iskolánkba, jelent-e ez valamilyen hátrányt számukra. Iskolánk szakmai programjának része a kiemelt figyelmet igénylő tanulók együttnevelése az integrált oktatás során, így – hacsak a tanuló szakértői véleményében szereplő diagnózis nem kizáró ok – e tanulók felvételt nyerhetnek intézményünkbe.

Központi írásbeli felvételi

A technikumi évfolyamra a központi írásbeli felvételin elért pontok és az általános iskolában nyújtott tanulmányi eredmény alapján vesszük fel a tanulókat. Az írásbeli felvételin igazgatói határozattal biztosítjuk a szakértői véleményekben foglaltaknak megfelelő eszközhasználatot, valamint hosszabb felkészülési időt. A felvételi eljárás során hozzánk kerülő szakértői vélemények előírásai alapján, gyógypedagógus közreműködésével szűrjük ki a kizárólag szegregált oktatás keretében oktatható tanulókat. Ezeket a diákokat a Szakképzési Centrumon belül átirányítjuk szakiskolai képzésre.

Pályaalkalmassági felvételi elbeszélgetés

A szakképző iskolai oktatásra jelentkező tanulók pályaalkalmassági felvételi elbeszélgetésen vesznek részt. Ennek célja a szakma/ágazatválasztási motiváció megismerése, egyúttal az SNI, BTMN tanulók számának felmérése.

Beiratkozás

Az iskolánkba felvételt nyert tanulók a júniusi beiratkozáson megismerkedhetnek leendő osztályfőnökükkel. A beiratkozáson történik meg az első kapcsolatfelvétel a szülőkkel, tanulókkal. Itt a szülőknek lehetőségük van gyermekük szakértői véleményének leadására, hiszen ezen az eseményen részt vesznek az intézmény gyógy- és fejlesztőpedagógusai is. A szakértői vélemények begyűjtésén kívül a gyógy- és fejlesztőpedagógusok feladata tájékoztatást adni a tanulóknak, szülőknek az iskolai fejlesztő foglalkozásokról, a szakértői vélemény alapján igénybe vehető kedvezményekről.

A tanév elején...

Start-nap

Minden tanév első napján Start-napot tartunk, melynek elsődleges célja a közösségépítés, a tanulók új osztályba történő beilleszkedésének elősegítése, hiszen a diákok különböző iskolákból, településekről iratkoznak be intézményünkbe, ezért eltérő szociokulturális háttérrel rendelkeznek. A nap során a diákok különböző játékos ön- és társismereti feladatokban vesznek részt. A közösségfejlesztő feladatok segítségével megismerik egymást, az iskola házirendjét, épületeit, működésének rendjét. Minden

osztály megalkotja saját csoportszabályait, amely a következetesség, kiszámíthatóság érdekében különösen fontos az SNI, BTMN tanulók szocializációs folyamatában. A Start-napot az osztályfőnökök, valamint egy, az osztályban tanító oktató vezeti, illetve ezen a napon mutatkozik be a diákoknak iskolánk pszichológusa, valamint szociális segítője.

Fontosnak tartjuk, hogy a tanév elején a tanulók jobban megismerjék egymást, közös célkitűzésekkel erősítsék az osztályközösséget, ezáltal a lemaradókat is támogatni tudják. A Start-napon elvégzett feladatok nem csak az osztályközösséget erősítik, hanem a különbözőségek és egymás elfogadásának tanítására is alkalmasak.

Első szülői értekezlet

Iskolánkban már hagyomány, hogy az első tanítási napon a diákoknak a Start-nap, a 9. évfolyamos tanulók szüleinek pedig az első szülői értekezlet kerül megtartásra. Az első szülői értekezlet egy közös tájékoztatóval kezdődik, amikor is bemutatkoznak az igazgatóhelyettesek, a pszichológus, a szociális segítő, valamint a gyógy- és fejlesztőpedagógusok. Ezt azért tartjuk fontosnak, mert ez az alkalom az első lépcsőfok a szülői bizalom kiépítésében. Ezután osztályonkénti szülői értekezleteket tartunk, ahol az osztályfőnökök megismertetik a szülőket az iskola működési rendjével, a tanév rendjével, valamint az osztályt, tanulókat érintő legfontosabb információkkal. Az osztályonkénti szülői értekezletek egyik kiemelt témája az SNI, BTMN tanulóknak járó kedvezményekről, fejlesztő órákról szóló tájékoztató, ezzel is ösztönözzük a szülőket arra, hogy eljuttassák gyermekük szakértői véleményét iskolánkba, hiszen csak akkor tud megvalósulni a tanulási nehézséggel, zavarral küzdő tanulóknak járó méltányosság, ha a szülők is partnerek a folyamatban.

Átvezetési program

Minden tanév első négy hetében zajlik iskolánkban az átvezetési program, melynek célja, hogy megismerjük tanulóinkat annak érdekében, hogy sikeresen együtt tudjunk velük működni az oktatási-nevelési folyamatban. Az időszak alatt megismerhetik tantárgyanként a követelményeket, valamint azokat a tanulási technikákat, módszereket, amelyekkel sikeresek lehetnek középiskolai tanulmányaik során. Az általános iskolai tananyag ismétlésére is sor kerül, kifejezetten az adott ágazatra, tantárgyra vonatkozóan. A folyamatban kiemelt szerepet kap a tanulói aktivitás, valamint a tanulási motiváció növelése. Kialakításra kerülnek a páros munka, valamint a csoportmunka feltételei, s a projektoktatás alapjait is megismerhetik a tanulók.

Oktatóink különös figyelmet fordítanak az SNI, BTMN tanulókra az átvezetési program során. Nem csak a közismereti, szakmai elméleti órákon, hanem a gyakorlati órákon is zajlik az átvezetési program. A gyakorlati foglalkozásokon tanulóink megismerkedhetnek a tanműhelyi környezettel, a leendő szakmájukhoz kapcsolódó szerszámokkal, gépekkel, alapanyagokkal. Gyakran előfordul, hogy a gyakorlati oktatóink fedezik fel a diákok tanulási, képességbeli problémáit, hiszen a manuális tevékenységek közben egészen más oldalról ismerik meg a tanulókat.

Az átvezetési program során megkezdődik a diákok pályaszocializációja is, hiszen oktatóink saját életpályájuk bemutatásával motiválják tanulóinkat a szakmatanulásra.

Családi nap

Szeptember utolsó péntek délutánján rendezünk iskolánkban a Családi napot a 9. évfolyamos tanulók, valamint szülei számára, hiszen nagyon fontosnak tartjuk a szülői bizalom erősítését az iskola felé. Az esemény célja, hogy az új közösségbe érkezett tanulók, illetve szülők jobban megismerjék egymást, az oktatókat és az iskolát. Ezen a napon különböző játékos feladatokon, vetélkedőkön keresztül lehetőséget teremtünk kötetlenebb formájú ismerkedésre.

A programon szinte az egész oktatói testület részt vesz. A Családi napra mindig valamilyen előzetes feladat végrehajtásával készülnek az osztályok, amelyekből az iskola aulájában kiállítást szervezünk. A délután első részében az igazgatóhelyettes köszönti a szülőket, majd az osztályok külön tanteremben gyülekeznek, „batyus megvendéglést” tartanak, kötetlen beszélgetés kezdődik. Az oktatók körbejárják azokat az osztályokat, amelyekben tanítanak, bemutatkoznak a szülőknek. Az osztálytermi beszélgetések után megkezdődik a játékos vetélkedősorozat. A szülők és a tanulók az osztályfőnök

vezetésével állomásról állomásra járnak, minden helyszínen egy-egy feladatot kell megoldaniuk, mint például irodalmi totó, zenefelismerés, élő-ágyúgolyó, „futós-amőba”. Az egyes helyszíneken elért pontszámokat a menetlevélen rögzítik. Az utolsó állomás után közös „Just dance tánc” kezdődik az aulában, melynek mindig nagy sikere van. Végül kihirdetésre kerül a nyertes csapat.

Az eddig bemutatott folyamatokat, rendezvényeket fontosnak tartjuk évről évre megszervezni és megrendezni. Ezek azok a programok, melyeken hozzásegítjük a diákokat ahhoz, hogy hamarabb beilleszkedjenek az új iskolába, mely méretéből és tanulói létszámából adódóan sokszor hatalmasnak tűnik a kicsi, dédelgető általános iskola után. Az SNI, BTMN tanulóknál pedig a legfontosabb, hogy próbálunk nekik olyan segítséget adni, mely a növeli az önbizalmukat, segíti őket abban, hogy az esetlegesen korábról hozott negatív megkülönböztetést ne vigyék tovább a középiskolai életükbe.

A másik fontos momentum, melyre mindig fókuszálunk: a szülői oldal. Úgy tartjuk, hogy jó oktatás és jó nevelés csak közösen, iskola-szülő párossal lehet. Ha sikerül elnyerni a szülői bizalmat, sokkal hamarabb jelzik az osztályfőnök vagy az iskola felé, hogy milyen sajátosságokkal rendelkezik gyermekük. Ez nem csak a mi munkánkat könnyíti meg, de segít abban is, hogy minél hamarabb kerüljön szakemberhez fejlesztésre a diák, így kiküszöbölhető a korai sikertelenség, ami akár a diák lemorzsolódásához is hozzájárulhat.

A tanév elején, az oktatás folyamatában

Veszélyeztetettségszűrés

Az elmúlt évek tapasztalatai alapján elmondható, hogy egyre több olyan tanuló kerül be iskolánkba, aki valamilyen nehézséggel küzd. Ezek jellemzően tanulási, szövegértési, magatartási, beilleszkedési, szociális problémák lehetnek. A tanév első hat hetében kerül sor tanulóink veszélyeztetettségszűrésére. Ennek során oktatóink tanulónként egy megfigyelési lapot töltenek ki, melyet az osztályfőnökök az egy osztályban tanítók értekezletén összegeznek. A megfigyelési lapon a tanulók tanórai aktivitását, motivációját, szociális kompetenciáit értékelik. Cél, hogy kiszűrjünk azokat a tanulókat, akiknek valamilyen támogatásra van szükségük. Ezek a támogatási formák a következők lehetnek: fejlesztés, tantárgyi korrepetálás, mentorálás.

A tanulók mentorálását olyan oktató végzi, aki ismeri a tanulót, lehet akár az osztályfőnök, de akár közismereti, szakmai oktató is. Ez a folyamat mentorálási terv szerint zajlik, melyet az oktató készít el és egyeztet a tanulóval, szükség esetén felülvizsgál. A mentorálás célja a szociális kompetenciák fejlesztése, tanulási motiváció növelése. Nehézsége, hogy a tanulók sokszor nem érzik szükségét ennek a segítségnek, így arra törekszünk, hogy ez a fajta segítségnyújtás ne heti plusz órákat jelentsen a tanulók számára, hanem több, rövidebb alkalmat, mely intenzívebb munkát, kapcsolattartást jelent.

Azokat a tanulókat, akiknél felmerül a sajátos nevelési igény, vagy a tanulási nehézség, első vizsgálatra küldjük a szakértői bizottsághoz. A veszélyeztetettségszűrés időszakában iskolánk pszichológusa, szociális segítője óralátogatásokon vesz részt, megfigyeléseikkel segítik az oktatók és az osztályfőnökök munkáját.

Tanév eleji mérések

A 9. évfolyamos tanulók tanév elején kompetenciamérésen vesznek részt a szövegértés, matematika, idegen nyelv, valamint a digitális készségek terén. A bemeneti mérés célja, hogy kiszűrjünk azokat a diákokat, akiknek egyéni vagy csoportos fejlesztésre van szükségük. A mérés során lehetőségünk van a tehetséges tanulók kiszűrésére is, akik képességeik kibontakoztatására tehetséggondozáson vehetnek részt. A méréseket érdemjeggyel nem értékeljük, eredménye százalékos formában kerül bejegyzésre a Krétában.

Tanév közben

Egy osztályban tanítók értekezlete

Minden tanévben három alkalommal, de szükség esetén többször is sor kerül az egy osztályban tanítók értekezletére, hiszen az adott osztályt tanító oktatóknak, valamint a segítő szerepben lévő kollégáknak szorososan együtt kell működniük a tanév folyamán, és ilyenkor van lehetőség az adott osztályközösséget érintő problémák megvitatására is. Célunk, hogy az egy osztályban oktató kollégák egységes elvek alapján, egységes szabályok között oktassák, neveljék a tanulókat, valamint a feltárt nevelési, oktatási problémákra közös megoldásokat keressenek. Az egy osztályban tanítók értekezletét az osztályfőnök vezeti, egy igazgatóhelyettes, a szociális segítő, a pszichológus, gyógy- és fejlesztőpedagógusok, illetve az érintett közismereti, szakmai és gyakorlati oktatók vesznek részt rajta.

Az első alkalommal – a tanév elején – a téma a tanulók veszélyeztetettségszűrésének megbeszélése, a lemorzsolódással veszélyeztetett tanulók számára intézkedési terv kidolgozása. Ekkor ismerteti az osztályfőnök az előzetesen a gyógy- és fejlesztőpedagógussal egyeztetett kedvezményeket, amelyek az SNI, BTMN tanulónak járnak és a méltányos pedagógia alapelveit.

Második alkalommal, félév körül a tanulók félévi eredményeinek megbeszélése a téma, illetve a tanév elején kidolgozott intézkedési terv kerül felülvizsgálatra. Harmadik alkalommal a tanulók egész éves munkáját értékeljük. Amennyiben egy osztályban rendkívüli problémák merülnek fel, soron kívül is megrendezésre kerül az egy osztályban tanítók értekezlete.

Digitális Közösségi Alkotóműhely

Az iskolánkban működő Digitális Közösségi Alkotóműhely lehetőséget teremt tanulóink tehetségének kibontakoztatására, illetve a felzárkóztatásra. A 9. évfolyamos tanulók sokszínű, érdekes projekteken vesznek részt a „DKA laborban”, mely célja a projektoktatás bemutatása, valamint a képességfejlesztés, s mindez integrált formában valósul meg.

Pályaszocializációs jó gyakorlatok

Kiemelt figyelmet fordítunk tanulóink pályaszocializációjára, életpálya-tervezésének, életpálya-építésének támogatására. Ennek segítése érdekében minden iskolatípusban, minden évfolyamon pályaszocializációs osztályfőnöki órákat tartunk, üzemlátogatásokon, pályaaorientációs napon, Online Karrier Napokon vesznek részt tanulóink az iskolánkban eltöltött három vagy öt év alatt. Úgy gondoljuk, iskolánk ezen tevékenysége is hozzájárul az SNI, BTMN tanulók lemorzsolódásának, korai iskolaelhagyásának megelőzéséhez.

Az együttnevelés szempontjából hatékony módszerek a tanórákon

Oktatói munkánk során folyamatosan szem előtt tartjuk, hogy a tanulók képességei és iskolai, tanulási teljesítménye között jelentős eltérések lehetnek. Jelentős figyelmet fordítunk a tanulók belső motivációjának növelésére, igyekszünk érdekeltté tenni őket a tanulás folyamatában, valamint felfedeztetni velük a tanulás, tudás örömeit. Ennek érdekében feltérképezzük a diákokra jellemző tanulási stílusokat, majd ennek megfelelő tanórai módszereket, technikákat alkalmazva segítjük kialakítani a tanulóknál az önszabályozó tanulást. A lényegkiemelést, fogalomalkotást, vázlatkészítést változatos – a többszoros tanulókat támogató – módszerekkel segítjük (például gondolatérték, keresztrejtvény, társasjátékok adaptálása). Szükség esetén differenciálunk, ezzel is segítve a sajátos nevelési igényű és a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő tanulókat.

Az új ismeretek megszerzésénél, feldolgozásánál a szakaszosság, fokozatosság elvét tartjuk szem előtt. Rövidebb szakaszokra bontjuk fel a tanórai anyagot, ezáltal a tanulási nehézséggel vagy tanulási zavarral küzdő tanulók sem maradnak le. Két szakasz között a tananyaghoz kapcsolódó pihentető feladatokat adunk a tanulóknak (például Wordwall, LearningApps, Kahoot alkalmazásokkal).

Méltányosságon alapuló pedagógiai módszerek segítségével igyekszünk megszüntetni a kirekesztettséget, a szegregációt. A méltányosság elvét alkalmazzuk azon tanulók értékelésénél, akik szakértői véleményében ezt előírják. Ezen elvet alkalmazva a meghatározott százalékok esetében 10%-kal alacsonyabb a minimum szint az SNI és BTMN tanulók értékelésénél.

A technikai, szakképző iskolai projektfeladatoknál, valamint az orientációs évfolyamon fejlesztő értékelést alkalmazunk, melynek célja, hogy a tanulók képet kapjanak erősségeikről, fejlesztendő területeikről. A fejlesztő értékeléssel történő motiválás, megerősítés és önismeret-fejlesztés különösen fontos az SNI és a BTMN tanulóknál.

A diákok ültetésénél szem előtt tartjuk, hogy a tanulási nehézséggel, zavarral küzdő tanulókat az első padokba ültessük, hogy zavartalanul tudjanak figyelni az órákon. Az ülésrendről az osztályfőnökök tájékoztatják az oktatókat. Gyakran alkalmazunk tanuló párokat, melyek kialakításánál arra törekszünk, hogy az SNI, BTMN tanulók párja mindig egy jó képességű, segítőkész tanuló legyen.

Az SNI, BTMN tanulók szakértői véleményében foglalt javaslatokat az egy osztályban tanítók értekezletén ismerik meg az oktatók, majd lehetőségeikhez és a tantárgy sajátosságaihoz mérten beépítik a foglalkozásaikba. A tanulási képességek fejlesztése folyamatos feladat, ezért a tanórákat rövid fejlesztő feladatok színesítik, ami segíti azok tagolását, dinamikáját is. A koncentrációt, rövid- és hosszútávú memóriát, logikus gondolkodást fejlesztő feladatok a szakmai oktatásban speciálisan a szakma tananyag tartalmához kapcsolódó feladatok. A műszaki területen kifejezetten fontos a logikus gondolkodás és a memória fejlesztése, mivel a képzés végén a 3-5 év alatt megszerzett ismereteket egy komplex rendszerbe helyezve kell visszaadniuk a tanulóknak a szakmai vizsgán.

A feladatokat az oktatók saját maguk készítik el, és keresik azokat a digitális alkalmazásokat, melyek a feladatokat élményszerűen, képekkel kísérve jelenítik meg. A tanév előrehaladtával, a folyamatos alkalmazás eredményeképpen, a diákok már mindenféle magyarázat nélkül tudják, melyik feladattípust hogyan kell megoldani.

Az iskolai könyvtárban minden évben beszerzésre kerülnek olyan szakkönyvek, amelyek a tanulók részképesség-fejlesztéséhez kapcsolódó feladatokat tartalmaznak. Ezeket az oktatók önállóan hasznosítják, de a fejlesztő- és gyógypedagógus szükség esetén segíti őket a speciális feladatok kiválasztásában.

Gépészet ágazati képzésben már a 9. évfolyamon, szeptembertől, a műszaki rajz alapjai tantárgy keretén belül a szabványírás gyakorlásával (ABC) megkezdődik a finommotorika csiszolása. Erre azért van szükség, hogy a későbbiekben a diákok pontos műszaki leírást, dokumentációt tudjanak készíteni egyszerű és összetett alkatrészekről.

Minden ágazatban bevált jó gyakorlat a tanulók memóriájának fejlesztésére a tanórák elején az adott tananyaghoz kapcsolódó szakkifejezések felvillantása, majd azok utólagos lejegyzetelése. Vannak olyan interaktív programok, alkalmazások, melyek kiválóan alkalmasak erre a feladatra, élményszerűvé téve a tanulást. Ennél a feladatnál is betartjuk a fokozatosság elvét, időről-időre növeljük a megjegyzendő elemek számát.

A koncentráció fejlesztésére leggyakrabban jelkereső, szókereső, fogalomkereső feladatokat alkalmazunk. A tankönyvi szövegek feldolgozásánál a tanulók egyénileg vagy csoportban kikeresik a megadott fogalmakat, jeleket, mértékegységeket, s megsámolják hányszor fordult elő az adott szövegben. A megoldásról mindig van oktatói visszacsatolás, így a tanulók ki tudják számolják az elért százalékos eredményt (a maximális megoldásból hányat találtak meg), s azt feljegyzik saját maguknak – így a tanév során nyomon tudják követni saját fejlődésüket.

Az ismeretszerzés folyamatát és az otthoni tanulást „handout” vázlatok kiadásával segítik az oktatók. Ilyenkor az SNI, BTMN tanulók a tanóra elején megkapják a vázlatot, amire saját jegyzeteket készíthetnek a tananyaggal kapcsolatban. A diákok egymás órai feladatait ellenőrizhetik és javíthatják, ezáltal is fejlesztve a figyelmet és a hibafelismerés, hibajavítás képességét.

Számonkérés, dolgozatírás során az SNI, BTMN tanulók számára a hosszabb felkészülési idő biztosítása a ponthatár vagy a megoldandó feladatok számának csökkentésével történik. A dolgozatírás után az oktatók ismertetik a helyes válaszokat, megoldásokat, ezáltal segítve a tanulók önellenőrző képességének kialakítását, fejlesztését.

Gyakran találkozunk a szakértői véleményekben azzal, hogy egy tanuló számára a matematika tantárgy tanulása nehézséget okoz. Mivel iskolánk elsősorban műszaki területen képez tanulókat, ennek a

problémának a kiküszöbölése okozza a legnagyobb fejtörést az oktatók számára. Ahhoz, hogy ebben is segíteni tudjuk az SNI, BTMN diákokat, a szakmai-gyakorlati oktatók és a matematika tanárok folyamatosan egyeztetnek arról, hogy az adott szakmai tananyagban éppen milyen matematikai ismeretanyagok fordulnak elő. Ennek ellenére gyakran éri kudarc a tanulókat, mivel a szakértői véleményben megfogalmazott kedvezményeket csak a közismereti matematika órán tudjuk figyelembe venni. Az igazgató által hozott határozatban szerepel a mentesség a matematika értékelése és minősítése alól, de ezek a kedvezmények a szakmai számítást igénylő feladatokban és a szakmai vizsgán nem érvényesíthetők. Azok a tanulók, akik a minimális elvárásokat sem tudják teljesíteni a számítást igénylő feladatokban, kénytelenek másik szakmát választani.

Az egymásra épülő részegységek logikus összekapcsolását a gyakorlati órákon, a feladatok végrehajtása közben a műszaki dokumentáció elkészítésével indítjuk el. Ilyenkor a szakmai elméleti órák (pl.: anyagismeret, műszaki számítások, gépszerkezettan) ismeretanyagát egységben kezelve kell a tanulóknak szem előtt tartani, különös tekintettel a takarékos, ésszerű gazdálkodásra. A szakértői véleményekben gyakran előfordul javaslatként a hibajavítás, hibafelismerés lehetőségének biztosítása a tanuló számára, ez a gyakorlati foglalkozásokon is megoldható, oly módon, hogy a tanulók egymás elkészült munkadarabját ellenőrzik, lemérik a méret- és alakpontosságot, a kidolgozás minőségét.

Az SNI, BTMN tanulók szakértői véleményében előfordulnak olyan javaslatok is, amelyek alkalmazására nincs lehetőség, de gyakran szükség sem a szakmai órákon, mivel ezekkel nem rendelkezik az iskola. Ilyen például a hangoskönyvtár, diktafon, helyesírás-ellenőrző program. Tapasztalataink szerint ezek használatát nem is igénylik a tanulók, mert saját elmondásuk szerint az általános iskolában sem használták ezeket. A szóbeli számonkérés előnyben részesítése sem alkalmazható minden szakmai számonkérés során. Ahol lehetséges, ott igénybe vehetik a tanulók – mivel tisztában vannak a szakértői véleményben foglalt kedvezményekkel –, de tapasztalataink szerint nem élnek ezzel a lehetőséggel, mivel sajnos nehézséget okoz számukra gondolataik szóban történő kifejezése. Az a tanuló, aki szeretne élni ezzel a lehetőséggel, jelzi az adott oktatóknak a foglalkozások elején. Ehhez hozzájárul a náluk tapasztalható önbizalomhiány és a félelem a nyilvános megszégyenüléstől.

Felkészülés a szakmai vizsgára

Az új szakképzési törvény bevezetésével nem csak a tananyagtartalmak és az oktatási folyamat változott meg, hanem ehhez igazodva a szakmai vizsga lebonyolítási rendje is.

Már az oktatás elején, az ágazati alapképzés időszakában, a 9. évfolyamon előtérbe kerül a projektoktatás és ehhez szorosan kapcsolódva a tanulási eredmény alapú értékelés is. Az oktatás során nagy figyelmet fordítunk azoknak a kompetenciáknak a fejlesztésére, melyekre a vizsgán szükségük lesz tanulóinknak. Erre a fejlesztésre az SNI és BTMN tanulóknál nagyobb figyelmet kell fordítanunk, mivel a szakmai vizsgán nekik ugyanolyan körülmények között kell vizsgáznuk, ugyanannak a – képzési és kimeneti követelményekben meghatározott – feltételeknek kell megfelelniük, mint tipikus fejlődésű társaiknak. Sokban segíti a tanuló fejlődését a komplex tanítás, mikor is az elméleti és gyakorlati tantárgyak nem különülnek el lényegében egymástól.

A szakmai vizsga interaktív vizsgarészére való felkészülés

Már az ágazati alapozó oktatás során elkezdjük az interaktív vizsgára való felkészítést. Az interaktív vizsga újdonság, az írásbeli vizsga megszokott, papíralapú feladatlapja eddig egyszerű és kifejtést igénylő kérdéseket tartalmazott. A számítógépen keresztül történő vizsgázás pontosságát azzal segítjük, hogy a képzés során igyekszünk a szövegértési feladatokat számítógép használatával megoldani. Lényeges a digitális munkavégzéshez való szoktatás, a digitális kompetenciák fejlesztése. A számítógép monitorja a diákok legnagyobb százalékának játékot jelent, és nem képesek ezt a rendszert munkaeszközként használni. Ezért a szabadon felhasználható órakeret terhére, azokban az osztályokban, ahol nem része az oktatásnak a digitális kultúra tantárgy, heti egy órát biztosítunk erre a célra.

Tanulási és magatartási problémákkal rendelkező diákjainknál még fontosabb, hogy megtanulják és begyakorolják a monitoron megjelenő szöveg pontos elolvasását, és értelmezését. Ezért a fejlesztő órák megtartásához tabletet biztosítunk, és olyan feladatokat kapnak a gyerekek, amelyek a figyelmet,

a precizitást, az ismétlés fontosságának begyakorlását és a türelmet is fejlesztik.

A vizsgán megjelenő feladattípusok gyakorlása szakmai és közismereti órákon is nagy szerepet kap. A számonkérés folyamán oktatóink a hosszabb kifejtést igénylő feladatok helyett arra törekednek, hogy olyan feladatlapokat állítsanak össze, melyekben feleletválasztós kérdések, csoportosítás, sorbarendezés, szövegkiegészítés szerepel. A modern technológia termelésben való alkalmazása megköveteli a komplex gondolkodást, ezért fontos az összetett gondolkodást igénylő feladatok gyakorlása és stresszhelyzetben való alkalmazása is. A legismertebb ilyen feladatok azok, ahol a szövegértést és a matematikai gondolkodást egyszerre kell alkalmazniuk tanulóinknak.

Az iskolában eltöltött 3-5 év alatt fokozatosan kell kialakítani bennük a hosszútávú koncentráció képességet. Ez főleg azoknál a szakmáknál lényeges, ahol a vizsga során plusz időt biztosítunk a feladat megoldására.

Felkészülés a szakmai vizsga projektvizsga részére

A szakmai vizsgán a gyakorlati vizsgarészt egy összetett projektvizsga váltotta fel. Itt a diákoknak nem csak azt kell bizonyítaniuk, hogy képesek a leírt feladatot értelmezni és azt a gyakorlatban is megvalósítani, hanem emellett még addigi fejlődésüket is ismertetniük kell a vizsgabizottsággal, egy portfólió bemutatásával. A vizsgabizottság tagjai teljesen ismeretlenek a tanulóinknak, így egy kiélezett helyzetben a legjobbat kell nyújtaniuk egy idegen, háromfős bizottság előtt. Ez leginkább azoknak a tanulóinknak gond, akik autizmus spektrumzavarral küzdenek. Az ő kapcsolatteremtő képességük, szociális készségeik és alkalmazkodó képességük bizony hátrányt is jelenthet a vizsga ezen részén. Ezért a verbális kommunikáció fejlesztése nem csak a közismereti oktatás során elengedhetetlen, hanem a szakmai elméleti és gyakorlati képzésen is. Jó, ha a gyakorlati órákon rendszeresen előkerül a szaknyelv gyakorlása, az elkészült munkadarab bemutatása a már ismert környezetben és az ismert csoporttagok előtt. Azáltal, hogy a diákok egyre jártasabbak lesznek a szakmájuk ismeretanyagában és képessé válnak mások előtt is beszélni erről, fokozatosan hozzájárul az önbizalmuk növekedéséhez, így jobban tudnak majd reagálni a vizsgán megjelenő stresszhelyzetre.

A felkészülés során kell megtanulniuk a szakmai leírások értelmezését is. Az írásbeli utasítások sokszor nagyon sok összefüggő és egymásra épülő információt tartalmaznak. A képzés során figyelniük kell, hogy az egyszerűtől a bonyolultabb szövegek megértéséig bizony hosszú út vezet.

És talán nem is tűnik fontosnak, de a gyakorlati órákon felmerülnek egyéb problémák is, mint például a térérzékelés és a téri orientáció gyengesége. Az, hogy egy termék műszaki dokumentáció alapján készül, ismert mindenki előtt. Viszont ennek olvasása és megértése nem is egyszerű feladat. A térlátás gyengesége, a jobb és bal irány tévesztése nagyban hozzájárul a rossz munkadarabok készítéséhez. Így a testnevelés órák feladata, hogy ezeket a képességeket oly módon fejlessze, hogy a szakmai vizsga előtt már készségekké váljanak.

Együttműködés a gyógy-/fejlesztőpedagógussal, az oktatói együttműködés terepe

Iskolánk gyógy- és fejlesztőpedagógusainak munkája szerves részét képezi az oktatás-nevelés folyamatának. Rendszeresen vesznek részt az egy osztályban tanítók értekezletén, tartják a kapcsolatot az osztályfőnökökkel, oktatókkal és a szülőkkel. Ahol szükségesnek látják, esetmegbeszéléseket kezdeményeznek, a szülők és a tanulók bevonásával. Probléma esetén felveszik a kapcsolatot a szakértői bizottsággal, pedagógiai szakszolgálattal. Amennyiben egy tanulónál felmerül, hogy nem alkalmas az adott szakmára, segítik az osztályfőnökök munkáját azzal, hogy személyesen elbeszélgetnek a szülővel, tanulóval, felvázolva nekik a problémát és annak megoldási lehetőségeit.

A fejlesztő foglalkozásokon a gyógy- és fejlesztőpedagógusok a szakértői véleményekben meghatározott fejlesztési területek fejlesztésén kívül a szakmai vizsgára való felkészülést is segítik, a szakmai oktatókkal előzetesen egyeztetve típusfeladatokat gyakoroltatnak a tanulókkal.

A 2019. évi LXXX. törvény előírásai alapján a 10. és 11. évfolyamon tanulók szakképzési munkaszerződéssel vesznek részt a duálisképzésben. Ez iskolánkban többféle módon valósul meg,

leggyakoribb, hogy tíz naptól öt napot vannak iskolai képzésen és öt napot gyakorlaton, mikor nem rendelhető el iskolai foglalkozás, így fejlesztő óra sem. Ez azokban az esetekben, amikor heti három óra fejlesztést ír elő a szakértői vélemény, komoly dilemmákat okoz a fejlesztő foglalkozások megszervezésében, mivel a két hét alatt esedékes hat fejlesztő foglalkozást öt nap alatt kellene teljesíteni. Vannak olyan extrém helyzetek, amikor a tanulók kéthetente két napot vannak bent az iskolában - a többi napot a duális partnernél töltik – így a fejlesztő foglalkozások megvalósulása ilyenkor szinte megoldhatatlan. Általánosságban elmondható, hogy a fejlesztő órákat csak az órarendi órákat követően, sokszor a 8-9. órában tudják tartani a gyógy-és fejlesztőpedagógusok. Ennek következménye, hogy gyakran hiányoznak a tanulók a fejlesztésekről igazolatlanul. Az iskolavezetés részéről volt törekvés arra, hogy az órarendkészítésnél szabad sávot hagyjanak a fejlesztő órákra például a 7-8. órában, de a heti nagy óratömeg elosztása miatt (iskolára nézve ez heti 3308 óra) ezt nem lehetett megvalósítani.

A kéttanáros modellt csak az idén először indult orientációs évfolyamon alkalmazunk, a segítő szakemberek bevonásával. Hasznosnak tartanánk használni ezt a megoldást más típusú képzésekben is, de sajnos nincs rá lehetőségünk a magas óraszámok és az oktatóhiány miatt.

A gyógypedagógusnak nincs közvetlen kapcsolata a duális képzőhelyekkel, a fejlesztőpedagógusok – mivel egyben osztályfőnökök is – azonban tartják a kapcsolatot a képző partnerekkel. Iskolánk kapcsolatban áll olyan duális képzőhellyel is, ahol alapkompétencia-fejlesztésre külön tanárt alkalmaznak.

Minden évben előfordul, hogy a szakmai oktatók segítséget kérnek a gyógy- és fejlesztőpedagógusoktól, olyan esetekben, amikor tehetséget látnak az SNI, BTMN tanulóknak, de ennek a tehetségnek a kibontakoztatására nem rendelkeznek megfelelő módszertani ismeretekkel. Azonban azok az oktatók, akik a versenyszférából, iparból kerültek az oktatásba - pedagógiai végzettség nélkül - kevésbé értik meg a differenciálás és az egyéni bánásmód szükségességét. A pedagógiai kultúránk megújítását szolgáló módszertani továbbképzéseken sem szívesen vesznek részt, így a foglalkozásaikon sem alkalmazzák a már korábban felsorolt módszereket. (Ez a hozzáállás azonban érthető részükről, mert a termelésben az idő és a pontosság profitot jelent a vállalatnak.)

Összegzés

Az évek óta tapasztalható tanulói létszám csökkenés ellenére a felvettek között egyre nagyobb az SNI, BTMN szakértői véleménnyel érkezők száma és ez folyamatos módszertani megújulást kíván az oktatóktól, beleértve a duális partnernél oktatókat is. Szükségesnek tartjuk a folyamatos fejlődést és szokásaink, módszereink finomítását, eredményeink ugyanakkor nagyon biztatóak.

Az iskolánk által alkalmazott nevelési, oktatási alapelvek hozzájárulnak ahhoz, hogy a nálunk tanuló sajátos nevelési igényű, beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő tanulók sikeres érettségi és/vagy szakmai vizsgát tegyenek, felvételt nyerjenek felsőoktatási intézményekbe, vagy helyt álljanak a munka világában. SNI és BTMN tanulóink rendszeresen eredményesen szerepelnek szakmai, tantárgyi vagy akár sport versenyeken, ezzel is bizonyítva munkánk eredményességét, valamint azt, hogy a képességhiányok, tanulási zavarok megfelelő módszereket alkalmazva, a tanulók minél több oldalról történő támogatásával leküzdhetők.

Felhasznált források

- <https://www.citatum.hu/idezet/134420> (Utolsó letöltés: 22/05/2023)
- https://ke-kando.cms.intezmeny.edir.hu/uploads/Szakmai_program_20210319_dd7b1c9963.pdf
- https://ke-kando.cms.intezmeny.edir.hu/uploads/Kando_Kepzesi_program_20210319_942edcf267.pdf